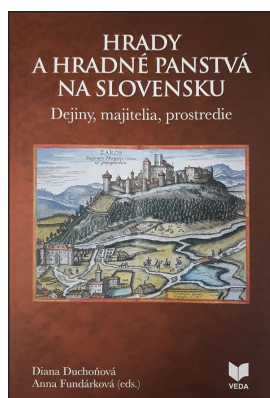

Hrady a hradné panstvá na Slovensku. Dejiny, majitelia, prostredie. Eds. Diana Duchoňová, Anna Fundárková. Bratislava : Veda, Historický ústav SAV, 2016. 240 s. ISB 978-80-224-1539-2.

Hrady, ich vznik, často búrlivé historické udalosti, ktoré sa s nimi spájajú, ale tiež osudy majiteľov jednotlivých väčších i menších pevností, to všetko dlhodobo priťahuje pozornosť historikov, pamiatkarov, architektov, ale tiež verejnosti zaujímajúcej sa o minulosť. Z tohto hľadiska je preto potrebné oceniť aj vznik ďalšieho zo zborníkov venovaných tejto problematike. Z obsahového hľadiska ho zostavovateľky rozdelili do dvoch základných častí. Tú prvú nazvanú *Hrad a jeho majitelia* tvorí, podobne ako druhú s názvom *Hrad a jeho prostredie*, päť vedeckých štúdií. Nepochybne všetky texty by si zaslúžili podrobnejšiu analýzu. Osobitne by sme však chceli spomenúť aspoň tie, ktoré podľa nášho názoru ponúkajú dobrú predstavu o obsahovej stránke zborníka.

Veľmi zložitú obdobie postupného upevňovania moci Anjouovcov v Uhorsku sleduje V. Vlasko v štúdiu *Konfiškácia hradov pánov z Közsegu počas boja proti Karolovi Róbertovi z Anjou v rokoch 1315 – 1342*. Na príklade zmien postojov jednotlivých vetiev jedného z najsilnejších a najambicióznejších šľachtických rodov v Uhorsku na prelome 13. a 14. storočia názorne prezentuje viaceré aspekty vtedajšieho komplikovaného politického, hospodárskeho i spoločenského vývoja. Postupné obmedzovanie vplyvu veľkých, pôvodne takmer nezávisle konajúcich šľachtických rodín, sa vo väčšine prípadov nezaobišlo bez vojenských stretov. Tu však jednotlivo alebo so svojimi stúpenkami vystupujúci šľachtici nemali – voči stále pevnejšej pozícii a narastajúcej vojenskej sile panovníka Karola Róberta z Anjou – z hľadiska dlhodobej perspektívy reálnu šancu na úspech.

S hradom a hradnými panstvami bola nerozlučne spojená aj otázka ich hospodárskeho zázemia, finančnej stability či celkovej hodnoty hnutelného i nehnuteľného majetku. I v tomto prípade sa objavujú texty venované tejto problematike. Spomenúť možno napríklad štúdiu Z. Peres nazvanú *Majetkovo-právne pozadie zápasu o získanie hradu Devín v prvej polovici 17. storočia*. Autorka ponúka rekonštrukciu zložitých otázok spojených s vlastníctvom tohto hradu a panstva. Okrem predstavenia či zhodnotenia existujúcich zdrojov sa sústredila na zápas medzi viacerými šľachtickými rodmi, ale tiež panovníkom, Dvorskou komorou či Uhorskou komorou. Zaujímavé pritom je tiež to, že o mnohých významných uhorských šľachtických rodoch máme aj v súčasnosti pomerne málo ucelených informácií. Do tejto kategórie patria napríklad rody Keglevichovcov, Draskovichovcov či Lippayovcov, ktoré sú súčasne aj rozhodujúcimi aktérmi autorkou sledovaných udalostí. K vyriešeniu celej zložitej situácie v spojení s vlastníctvom devínskeho panstva, realizovanej prostredníctvom komplikovaných finančných operácií vyplývajúcich z vtedajších zvyklostí, došlo až v roku 1648. Napriek záujmu a úsiliu viacerých záujemcov sa nakoniec hrad i panstvo stalo súčasťou majetkov Pálffyovcov.

Jeden z možných postupov ako sledovať každodenný život obyvateľov hradných panstiev približuje štúdia D. Duchoňovej *Zásobovanie hradných kuchýň na základe*

vybraných inštrukcií panských úradníkov v 17. storočí. Aj vzhľadom na ekonomické možnosti jednotlivých panstiev išlo o pomerne náročnú úlohu. Panstvo i personál museli mať k dispozícii dostatok potravín, navyše v primeranej skladbe. To predpokladalo prepracovanú logistiku i jasnú predstavu o existujúcich možnostiach. Autorka uvádza nielen konkrétne príklady požiadaviek panstva, ale tiež povinnosti a celkový prehľad úradníkov, ktorí ich mali na starosti. Povinnosti členov správy, rovnako ako ich príjmy sa líšili v závislosti od veľkosti či výnosnosti panstva kde pôsobili. V každom prípade sa ich úspešné pôsobenie stalo základným predpokladom pre prosperitu celého majetku.

Napriek tomu, že forma i obsah jednotlivých textov zaradených do výslednej publikácie majú rôznu úroveň, publikácia v konečnom dôsledku prináša celý rad nových poznatkov či prístupov k lepšiemu poznaniu tejto v rámci slovenskej historiografie stále nie dostatočne podrobne spracovanej problematiky.

Patrik Derfiňák